

ЗА ГРУПА 1 - ПЕЙО ЯВОРОВ, „АРМЕНЦИ“ – ПЪРВА СТРОФА

Име на участниците: _____ Клас: _____

ЧАСТ 1 – ВАШИЯТ ФОКУС

Тялото и мястото.

Другата група работи с друга творба и с друг фокус. Вашият е един: през какви тела, места и звуци поетът ни кара да усетим нещо, което никъде не назовава.

ЧАСТ 2 – ТЕКСТЪТ, С КОЙТО РАБОТИТЕ

Пейо Яворов, „Арменци“ (написано 1899 г., публикувано в сп. „Мисъл“, 1900 г.), първа строфа:

*„Изгнаници клетки, отломка нищожна
от винаги храбър народ мъченик,
гечица на майка робиня тревожна
и жертви на подвиг чутовно велик –
далеч от родина, в край чужди събрани,
изпити и бледни, в порутен бордей,
те пият, а тънат сърцата им в рани,
и пият, тъй както през сълзи се пей.“*

- Ако групата блокира, започнете от стиха „изпити и бледни, в порутен бордей“.

ЧАСТ 3 – ПОПЪЛНЕТЕ (ТОВА ПРЕПИСВАТЕ ВЪРХУ ЛИСТЧЕТАТА)

ЦВЕТНО ЛИСТЧЕ – НАЗОВАНО стих, в който нещо е казано направо, с името си	_____ _____ _____
БЯЛО ЛИСТЧЕ – ПОКАЗАНО стих, в който има само образ: тяло, място, звук или предмет	_____ _____ _____
ТРЕТО ЛИСТЧЕ – ЕДНА ДУМА кое чувство никъде не е наречено с името си, а вие го усещате?	_____ _____ _____
ИЗРЕЧЕНИЕ ЗА ПРЕДСТАВЯНЕТО Започва с „Никъде в тази строфа не пише ..., а пише ...“	_____ _____ _____

1. Кои думи в строфата описват тела и места, които се виждат отвън? Пребройте ги.
2. Има ли в строфата дума за чувство – „тъга“, „мъка“, „скръб“? Проверете стих по стих.
3. Песента в последния стих не е описана с нито едно прилагателно за чувство. Тогава защо я усещаме като плач? Кое във „и неят, тъй както през сълзи се ней“ ви кара да мислите така?

ЧАСТ 5 – КАКВО ИЗНАСЯТЕ НА ДЪСКАТА

- Един човек от групата излиза и закача трите листчета: цветното в лявата колона, бялото в дясната, думата под тях.
- За четиридесет секунди казвате само едно нещо: защо сте сложили бялото листче именно там. Не преразказвате стихотворението.
- Пазете работния лист – ще ви трябва в следващата дейност.

ЗА ГРУПА 2 - ПЕЙО ЯВОРОВ, „ДВЕ ХУБАВИ ОЧИ“

Име на участниците: _____ Клас: _____

ЧАСТ 1 – ВАШИЯТ ФОКУС

Едно изречение – една фраза – една дума.

Мисловна рутина: Sentence – Phrase – Word. Другата група работи с група творба и с друг фокус.

ЧАСТ 2 – ТЕКСТЪТ, С КОЙТО РАБОТИТЕ

Пейо Яворов, „Две хубави очи“, от стихосбирката „Безсъници“, 1907 г.:

„Две хубави очи. Душата на дете
в две хубави очи; – музика – лъчи.
Не искат и не обещават те...
Душата ми се моли,
дете,
душата ми се моли!

Страсти и неволи
ще хвърлят утре върху тях
булото на срам и грях.
Булото на срам и грях –
не ще го хвърлят върху тях
страсти и неволи.

Душата ми се моли,
дете,
душата ми се моли...

Не искат и не обещават те! –
Две хубави очи. Музика, лъчи
в две хубави очи. Душата на дете.“

- Ако групата блокира, започнете от стиха „Душата ми се моли, / дете, / душата ми се моли!“.

**ЧАСТ 3 – ПОПЪЛНЕТЕ
(ТОВА ПРЕПИСВАТЕ ВЪРХУ ЛИСТЧЕТАТА)**

Литература

10 клас

ЕДНО ИЗРЕЧЕНИЕ – ЦВЕТНО ЛИСТЧЕ стих, в който нещо е казано направо, с името си	
ЕДНА ФРАЗА – БЯЛО ЛИСТЧЕ няколко думи, които са само образ и нищо не назовават	
ЕДНА ДУМА – ТРЕТО ЛИСТЧЕ кое чувство никъде не е наречено с името си, а вие го усещате?	
ИЗРЕЧЕНИЕ ЗА ПРЕДСТАВЯНЕТО Започва с „Никъде в това стихотворение не пише ..., а пише ...“	

ЧАСТ 4 – ТРИ НАСОЧВАЩИ ВЪПРОСА (ОПОРА)

1. Проверете дума по дума: има ли в текста „обичам“, „страх“, „тревога“? А усещате ли ги?
2. Строфата „Страсти и неволи / ще хвърлят утре върху тях / булото на срам и грях“ е повторена наопаки няколко реда по-долу. Какво се променя, когато редът се обърне – заплахата се сбъдва или се отменя?
3. Стихотворението започва и завършва с едни и същи думи. Кой се е променил дотогава – очите или говорещият?

ЧАСТ 5 – КАКВО ИЗНАСЯТЕ НА ДЪСКАТА

- Един човек от групата излиза и закача трите листчета: цветното в лявата колона, бялото в дясната, думата под тях.
- За четиридесет секунди казвате само едно нещо: защо сте сложили бялото листче именно там.
- Пазете работния лист – ще ви трябва в следващата дейност.

ЦИТАТИ И ОТКЪСИ ОТ ТВОРБИТЕ

Всички стихове по-долу са автентични текстове на П. К. Яворов. Не са преразказани и не са редактирани.

ЧАСТ 1 – ЧЕТИРИТЕ ИЗРЕЧЕНИЯ ЗА ПРОВОКИРАНЕТО НА ИНТЕРЕСА

Учителят чете двойките, без да казва чии са.

- Вариантите А са учителски перифрази, съзнателно направени плоски;
- Вариантите Б са автентични стихове на Яворов.

Първа двойка:

Вариант А: „Тези хора са бедни и нещастни.“ (перифраза, не е цитат)

Вариант Б: „изпити и бледни, в порутен бордей“ (П. К. Яворов, „Арменци“)

Втора двойка:

Вариант А: „Обичам те и се страхувам за теб.“ (перифраза, не е цитат)

Вариант Б: „Душата ми се моли, дете, душата ми се моли!“ (П. К. Яворов, „Две хубави очи“)

ЧАСТ 2 – „АРМЕНЦИ“, ПЪРВА СТРОФА

Пею Яворов, „Арменци“. Написано в края на 1899 г.; публикувано в списание „Мисъл“ през 1900 г.

- **Работи Група 1.**

*„Изгнаници клетки, отломка нищожна
от винаги храбър народ мъченик,
гечица на майка робиня тревожна
и жертви на подвиг чутовно велик –
далеч от родина, в край чужди събрани,
изпити и бледни, в порутен бордей,
те пият, а тънат сърцата им в рани,
и пеят, тъй както през сълзи се пей.“*

Пею Яворов, „Две хубави очи“, от стихосбирката „Безсъници“, 1907 г.
Свързва се с образа на Мина Тодорова.

- **Работи Група 2.**

*„Две хубави очи. Душата на дете
в две хубави очи; – музика – лъчи.
Не искат и не обещават те...
Душата ми се моли,
дете,
душата ми се моли!*

*Страсти и неволи
ще хвърлят утре върху тях
булото на срам и грях.
Булото на срам и грях –
не ще го хвърлят върху тях
страсти и неволи.*

*Душата ми се моли,
дете,
душата ми се моли...*

*Не искат и не обещават те! –
Две хубави очи. Музика, лъчи
в две хубави очи. Душата на дете.“*

ЧАСТ 4 – ОЩЕ ДВА СТИХА ОТ „АРМЕНЦИ“ (РЕЗЕРВ ЗА УЧИТЕЛЯ)

Внимание: това са два отделни стиха от различни места в творбата, а не непрекъснат откъс. Затова са дадени поотделно, с многоточие.

*„Те пеят... И дива е тяхната песен...“
„А зимната буря им сякаш приглася...“*

ЧАСТ 5 – СТИХЪТ ЗА ЗАДАЧАТА ЗА ПРОВЕРКА НА ЦЕЛТА

Прожектира се на слайд 7. Този стих не се разглежда от нито една група по време на часа.

„А зимната буря им сякаш приглася...“

П. К. Яворов, „Арменци“

- Пейо Тотеv Крачолов, известен като Пейо Яворов. Роден 1878 г. в Чирпан, починал 1914 г. в София.
- Работи като телеграфопощенски служител по гарите; там среща арменски бежанци, дошли в България след погромите над арменците в Османската империя през 90-те години на XIX век.
- „Арменци“ – написано в края на 1899 г., публикувано в сп. „Мисъл“ през 1900 г.
- „Две хубави очи“ – от стихосбирката „Безсъници“, 1907 г.
- Мина Тодорова, сестра на писателя Петко Ю. Тодоров, умира съвсем млада през 1910 г. в Париж; Лора Каравелова – 1913 г.
- „В часа на синята мъгла“ – публикувано 1909 г., влиза в „Подир сенките на облаците“, 1910 г. Използва се в следващия урок.

„СТЕНАТА НА УЧИЛИЩЕТО: ПОКАЖИ ГО, БЕЗ ДА ГО НАЗОВЕШ“

Правилото на стената:

- Пишете точно един ред: един образ и едно изречение.
- Думата за чувството не бива да се появява никъде в изречението.
- На гърба на листа преписвате цитата от гръската, който ви е послужил за модел.

ЧАСТ 1 – КАЗУС-КАРТИ (ПО ЕДНА НА ГРУПА; РАЗРЕЖЕТЕ ПО ПУНКТИРА)

КАРТА 1

Нов ученик от друга страна е в класа от три седмици. Още не говори добре български. Всеки ден обядва сам, на един и същи стол до прозореца в стола.

КАРТА 2

Съученик спря да игра редовно на училище, откакто майка му се разболя. Когато дойде, стои на последния чин и не си сваля якето. Никой не го е питал нищо.

КАРТА 3

На едно и също място по пътя към училище всеки ден седи един и същи човек. Всички минават оттам. Никой не е спирал.

Работите шест минути и произвеждате точно **ЕДИН** ред за стената.

1. Кои предмет, кое място, кой звук Какво точно се вижда отвън в тази ситуация?	
2. Забранената дума Коя дума за чувство ви идва наум първа? Напишете я и я задраскайте – тя не бива да се появи в реда ви.	
3. Вашият ред за стената Един образ и едно изречение. Без думата за чувството.	
4. Цитатът-модел Кой цитат от гъската прилича най-много на вашия случай? Препишете го точно.	

- **Деконструкция на образец** – кой от двата реда ще остане на стената след седмица и защо?

слаб ред: „Бъдете добри към новите ученици. Самотата е тежка.“

силен ред: „Един стол до прозореца. Всяко междучасие. Същият стол.“

В слабия ред чувството е нарочно – „самота“ – и читателят няма какво да направи. В силния ред думата я няма никъде, а самотата се вижда. Точно това прави Яворов.

ЧАСТ 3 – КАК ПРЕДСТАВЯТЕ

- Четете реда си на глас – четиридесет секунди, без обяснения преди него.
- Не казвате коя е била забранената ви дума. Нека класът я познае.
- Оставете листа на катедрата – одобрените редове могат наистина да излязат на стената в коридора.

Вие не чакате. Докато другите пишат, обикаляте и попълвате таблицата. Говорите последни и имате една минута.

Група	Кой образ използва?	Появи ли се дума за чувство? Коя?	Какво усетих, без да ми го казват?
Карта 1			
Карта 2			
Карта 3			

Трите въпроса, на които отговаряте пред класа (опора):

1. Кой ред показва най-много, без да назовава нищо? С кой образ го постига?
2. В кой ред се промъкна дума за чувство? С какво щеше да е по-силен без нея?
3. Кой ред бихте сложили пръв на стената утре сутрин и защо?

КЛЮЧ С ОЧАКВАНИ ОТГОВОРИ (САМО ЗА УЧИТЕЛЯ)

Отговорите по-долу са ориентир, не единствено вярно решение. Приемайте всеки отговор, подкрепен с точен цитат от текста.

ЧАСТ 1 – ПРОВОКИРАНЕ НА ИНТЕРЕСА И АКТИВНО УЧЕНЕ 1

Провокацията:

- Очаквано мнозинство ще посочи вариант Б. Ключовият въпрос не е кой вариант, а КОЯ ДУМА – настоявайте за думата.
- Ако някой защити вариант А („ясно е“, „не ме кара да гадая“), приемерте го и го използвайте: това е точно спорът, който урокът развива.

Група 1 – „Арменци“, първа строфа:

- НАЗОВАНО (цветно листче): „Изгнаници клетки“, „народ мъченик“, „майка робиня тревожна“ – тук чувството и оценката са казани направо.
- ПОКАЗАНО (бяло листче): „изпити и бледни, в порутен бордей“ или „и пеят, тъй както през сълзи се пей“ – само тела, място и звук.
- ЕДНА ДУМА: очаквано „мъка“, „безнадеждност“, „изоставеност“, „срам“. Приемерте всяка, ако групата може да я обвърже с образ.
- Насочващи въпроси – отговори:
 - 1) гуми за тела и места: „изпити“, „бледни“, „бордей“, „чужди“;
 - 2) в стиха с бордея няма нито една дума за чувство;
 - 3) плачът идва от сравнението „както през сълзи се пей“ – звукът носи чувството, не прилагателното.

Група 2 – „Две хубави очи“:

- НАЗОВАНО: „Страсти и неволи“, „булото на срам и грях“ – единствените места, където чувството е наречено.
- ПОКАЗАНО: „в две хубави очи; – музика – лъчи“ или „Душата ми се моли, дете, душата ми се моли!“
- ЕДНА ДУМА: очаквано „страх“, „нежност“, „тревога“, „любов“ – нито една от тях не се среща в текста.
- Насочващи въпроси – отговори:
 - 1) гумите „обичам“, „страх“, „тревога“ ги няма никъде;
 - 2) при обръщането на реда заплахата се отменя – „не ще го хвърлят върху тях“; това е заклинание, опит да се спре времето;
 - 3) променил се е говорещият – рамката е същата, но между двата ѝ края е минала цялата тревога.

Извод, който учителят назовава в моста:

И в двата текста най-силните места са тези, където чувството отсъства като дума и присъства като образ. Това е работният принцип на символизма и в следващата дейност учениците ще го приложат сами.

ЧАСТ 2 – АКТИВНО УЧЕНЕ 2: КРИТЕРИИ ЗА ПРИЕМАНЕ НА РЕДА

Изискване	Как се проверява при представянето
Няма назовано чувство	Слушайте за думи като „самота“, „тъга“, „страх“, „болка“, „трудно“. Ако се появят, върнете реда за една преработка.
Има образ	В реда трябва да се вижда предмет, място, звук или жест – нещо, което може да се снима.
Цитат-модел на гърба	Съвпада буква по буква с листче от гъската.
Достойнство	Редът не назовава конкретен ученик и не го прави разпознаваем. Ако това се случи, спрете и преформулирайте заедно.

ЧАСТ 3 – ОБРАЗЕЦ НА СИЛЕН И НА СЛАБ ОТГОВОР

- **СЛАБ ред (Карта 1):**

„Новите ученици се чувстват самотни и трябва да им обръщаме внимание.“

Защо е силен: три къси изречения, нито една дума за чувство, а самотата се вижда. Повторението на „стол“ прави времето осезаемо – същият похват, с който Яворов рамкира „Две хубави очи“.

- **СИЛЕН ред (Карта 2):**

„Последният чин. Яке, което не се сваля. Осем часа.“

- **СИЛЕН ред (Карта 3):**

„Едно и също място. Всяка сутрин. Стотина крачки, които го заобикалят.“

Стих: „А зимната буря им сякаш приглася...” (П. К. Яворов, „Арменци”)

Точка	Очакван отговор	Измерва цел
1	НАЗОВАНО е природно явление: „буря” (приемете и „зимната”). Никакво чувство не е наречено с името си.	Цел 1
2	ПОКАЗАНО: скръб, отчаяние, гняв, безутешност. Приемете всяка дума, ако ученикът я свърже с „приглася” – природата пее заедно със страдащите.	Цел 2
3	Всяко смислено изречение, което съдържа думата „назовано” или „показано” и посочва конкретно условие – например: „...когато никой не намери образ, с който да го покаже.”	Цел 3

- Критерий за успех: вярно попълнени поне 2 от 3 точки.

ЧАСТ 5 – АКО ВРЕМЕТО ИЗТИЧА

- Съкратете представянето в Активно учене 2 до две групи и Редакцията; третата група предава реда си писмено.
- Задачата за проверка на целта не се пропуска при никакви обстоятелства – без нея целите остават неизмерени.
- Затварящата реплика с отворения въпрос също не се пропуска – тя е входът на следващия урок.